Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

27. oktoober 2016*

Eelotsusetaotlus — Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega — Määrus (EÜ) nr 2201/2003 — Artikkel 15 — Kohtuasja üleviimine teise liikmesriigi kohtusse — Kohaldamisala — Kohaldamise tingimused — Kohus, kus on asja arutamiseks paremad võimalused — Lapse huvid

Kohtuasjas C-428/15,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Supreme Court'i (Iirimaa kõrgeim kohus) 31. juuli 2015. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. augustil 2015, menetluses

Child and Family Agency

versus

J. D.,

menetluses osales:

R. P. D.,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud M. Vilaras, J. Malenovský (ettekandja), M. Safjan ja D. Šváby,

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades menetluse kirjalikus osas ja 12. mai 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Child and Family Agency, esindajad: *solicitor* L. Jonker, T. O'Leary, *SC*, ja *barrister* D. Leahy,

— J. D., esindajad: *solicitor* I. Robertson, M. de Blacam, *SC*, ja G. Lee, *BL*,

— R. P. D., esindajad: *solicitor* G. Irwin, G. Durcan, *SC*, S. Fennell, *BL*, ja N. McDonnell, *BL*,

— Iirimaa, esindajad: E. Creedon, L. Williams ja A. Joyce, keda abistas A. Carroll, *BL*,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

— Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek ja J. Vláčil,

— Slovakkia valitsus, esindaja: B. Ricziová,

— Euroopa Komisjon, esindaja: M. Wilderspin,

olles 16. juuni 2016. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243, ja parandus ELT 2013, L 82, lk 63) artikli 15 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Child and Family Agency (laste- ja perekonna kaitse amet, Iirimaa, edaspidi „amet“) ja J. D. vahelises kohtuvaidluses, mis käsitleb tema teist last, alaealist väikelast R-i.

Õiguslik raamistik

3 Määruse nr 2201/2003 põhjendustes 5, 12, 13 ja 33 on märgitud:

„(5) Kõigi laste võrdsuse tagamiseks hõlmab käesolev määrus kõiki vanemlikku vastutust reguleerivaid otsuseid, sealhulgas meetmeid lapse kaitseks, sõltumatult nende seostest abieluõigusliku menetlusega.

[…]

(12) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.

(13) Lapse huvides võimaldab käesolev määrus erandina ja teatavatel tingimustel pädeval kohtul anda asi edasi teise liikmesriigi kohtule, kui sellel kohtul on asja arutamiseks paremad võimalused. Sel juhul ei tohiks teisel kohtul lubada anda asja edasi kolmandale kohtule.

[…]

(33) Käesolevas määruses tunnustatakse põhiõigusi ja peetakse kinni Euroopa Liidu põhiõiguste harta põhimõtetest. Eeskätt püütakse sellega tagada lapse põhiõiguste austamist, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 24.“

4 Määruse nr 2201/2003 artikkel 1 „Kohaldamisala“ sätestab:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes:

[…]

b) vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine, piiramine või äravõtmine.

2. Artikli 1 lõikes b osutatud küsimused võivad käsitleda eelkõige järgmist:

a) eestkosteõigus ja suhtlusõigus;

[…]

d) lapse paigutamine kasuperekonda või hooldeasutusse;

[…]“

5 Määruse artikli 2 punkt 7 sätestab, et selles määruses tähendab:

„mõiste „vanemlik vastutus“ […] kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal. See mõiste hõlmab eestkosteõigust ja suhtlusõigust.“

6 Määruse II peatükki „Kohtualluvus“ kuulub muu hulgas 2. jagu „Vanemlik vastutus“, mis näeb artiklites 8–15 ette liikmesriikide kohtute pädevust selles valdkonnas reguleerivad normid.

7 Määruse artikkel 8 „Üldine kohtualluvus“ sätestab lõikes 1:

„Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.“

8 Määruse nr 2201/2003 artikkel 15 „Kohtuasja üleviimine kohtusse, kus on asja arutamiseks paremad võimalused” sätestab:

„1. Erandina võivad selle liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, kui nad leiavad, et teise liikmesriigi kohtus, millega lapsel on eriline side, oleks asja või selle konkreetse osa arutamiseks paremad võimalused ja kui see on lapse parimates huvides:

a) peatada kõnealuse menetluse või selle osa ja kutsuda osapooli esitama taotlust kõnealuse teise liikmesriigi kohtule vastavalt lõikele 4; või

b) taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse vastavalt lõikele 5.

2. Lõiget 1 kohaldatakse:

a) ühe osapoole taotluse alusel või

b) kohtu omal algatusel või

c) teise liikmesriigi kohtu taotluse põhjal, millega lapsel on eriline side vastavalt lõikele 3.

Kohtu omal algatusel või teise liikmesriigi kohtu taotluse põhjal toimunud üleviimisega peab nõustuma vähemalt üks osapool.

3. Lapsel loetakse olevat lõikes 1 nimetatud eriline side liikmesriigiga, kui see liikmesriik:

a) on saanud lapse alaliseks elukohaks pärast lõikes 1 nimetatud kohtusse pöördumist või

b) on lapse varasem alaline elukoht või

c) on andnud lapsele kodakondsuse või

d) on vanemliku vastutuse kandja alaline elukoht või

e) on koht, kus asub lapse vara, kui kohtuasi käsitleb lapse kaitseks võetavaid meetmeid, mis on seotud tema vara haldamise, säilitamise või käsutamisega.

4. Asja sisuliseks arutamiseks pädev liikmesriigi kohus kehtestab tähtaja, mille jooksul tuleb vastavalt lõikele 1 pöörduda kõnealuse teise liikmesriigi kohtutesse.

Kui selleks ajaks ei ole kohtutesse pöördutud, jätkab kohus, kuhu pöörduti, pädevuse teostamist vastavalt artiklitele 8–14.

5. Juhul, kui see on kohtuasja konkreetsete asjaolude tõttu lapse parimates huvides, võivad kõnealuse teise liikmesriigi kohtud võtta pädevuse kuue nädala jooksul pärast nende poole pöördumist vastavalt lõike 1 punktile a või b. Sel juhul loobub kohus, kuhu esimesena pöörduti, pädevusest. Muul juhul jätkab kohus, kuhu esimesena pöörduti, pädevuse teostamist vastavalt artiklitele 8–14.

6. Käesoleva artikli eesmärgil teevad kohtud koostööd kas otseselt või siis vastavalt artiklile 53 määratud keskasutuste kaudu.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

9 J. D. on Ühendkuningriigi kodanik.

10 Tema esimene laps paigutati pärast seda, kui tuvastati esiteks, et J. D-l on düssotsiaalne isiksushäire, ja teiseks, et ta oli seda last füüsiliselt väärkohelnud, 2010. aastal Ühendkuningriigis hooldeasutusse.

11 Kui J. D. elas veel nimetatud liikmesriigis, viisid tema elukoha lastekaitseasutused eelnevatest terviseprobleemidest ja perekondlikest probleemidest tulenevalt enne tema teise lapse R-i sündi tema suhtes 27. augustil 2014 läbi vanemliku vastutuse hindamise. Sellest hindamisest nähtus muu hulgas, et J. D. on näidanud üles kiindumust oma esimesse lapsesse, suhtub R-i sündi positiivselt, on teinud selleks ettevalmistusi ning eelkõige väljendas ta tahet koostööks sotsiaaltöötajatega. Pädevad ametiasutused asusid aga seisukohale, et R. tuleb siiski paigutada kasuperekonda seni, kuni kolmanda isiku poolt algatatakse menetlus tema lapsendamiseks.

12 J. D. lõpetas siis oma üürilepingu, müüs oma Ühendkuningriigis oleva vara ning asus seejärel 29. septembril 2014 elama Iirimaale. R. sündis selles teises liikmesriigis 25. oktoobril 2014. Sellest ajast alates elavad mõlemad selles riigis.

13 Natuke aega pärast R-i sündi esitas amet pädevale District Courtile (esimese astme kohus, Iirimaa) taotluse, milles ta palus nimetatud kohtul määrata, et see laps paigutataks asendushooldusele. See taotlus jäeti aga rahuldamata põhjendusel, et tõendid, millele amet tugines, olid Ühendkuningriigist pärit kuulujutud ja sellised tõendid on vastuvõetamatud.

14 Ameti esitatud apellatsioonkaebuse tulemusel määras pädev Circuit Court (ringkonnakohus, Iirimaa) R-i ajutise paigutamise kasuperekonda. Seda meedet on sellest ajast peale korrapäraselt pikendatud. J. D. sai siiski õiguse oma lapsega korrapäraselt kohtuda, mida ta ka kasutab.

15 Lisaks taotles amet High Courtilt (kõrge kohus, Iirimaa), et kohtuasja sisuline arutamine viidaks määruse nr 2201/2003 artikli 15 alusel üle High Court of Justice’isse (England & Wales) (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), Ühendkuningriik). Seda taotlust toetas kohtu poolt määratud R-i esindaja.

16 High Court (kõrge kohus) lubas 26. märtsi 2015. aasta kohtuotsusega ametil taotleda, et eelnimetatud kohus teostaks kõnealuses asjas pädevust.

17 J. D. esitas taotluse selle kohtuotsuse edasikaebamiseks otse Supreme Courti (Iirimaa kõrgeim kohus), kes pärast poolte ärakuulamist rahuldas tema taotluse.

18 Eelotsusetaotluses soovib Supreme Court (kõrgeim kohus) selgitust, kas määruse nr 2201/2003 artikkel 15 on kohaldatav niisuguse taotluse menetlemisel, mille ese on avaliku õiguse alusel algatatud asendushooldusele paigutamist puudutav menetlus, nagu see, mis on talle lahendamiseks esitatud, vaatamata asjaolule, et Ühendkuningriigis ei ole pooleli ühtegi asjaomast menetlust, ning selle liikmesriigi kohtute pädevuse võtmine eeldab seega, et järgnevalt nõustuvad nimetatud liikmesriigi lastekaitseasutused ise R-i juhtumiga tegelema, algatades nimetatud menetluse nende siseriikliku õiguse alusel.

19 Seejärel arutles eelotsusetaotluse esitanud kohus selle üle, kuidas tõlgendada määruse nr 2201/2003 artiklis 15 sätestatud mõistet „lapse parimad huvid“. Nimetatud kohus on arvamusel, et see artikkel ei nõua, et sellist asja üldjuhul lahendama pädev kohus peab, kui ta kavatseb saata kõnealuse asja teise liikmesriigi kohtusse, kellel on tema hinnangul selle arutamiseks paremad võimalused, teostama lapse huvide täieliku analüüsi. Ta leiab, et üldjuhul pädev kohus peab seda küsimust hindama pigem lühidalt, lähtudes põhimõttest, et lapse huvides on see, kui olukorra hindamine toimub kohtus, kus on selleks paremad võimalused, jättes põhjalikuma analüüsi teostamise ülesande teise liikmesriigi kohtule.

20 Viimasena arutleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selle üle, milliseid asjaolusid tuleb niisuguse lühida hindamise käigus arvesse võtta. Selles osas rõhutab ta, et J. D. käitus igati õiguspäraselt, kui lahkus enne R-i sündi Ühendkuningriigist ja asus elama Iirimaale, kuid eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib siiski teada, mis määral on võimalik võtta arvesse asjaolu, et elukoha vahetust põhjustas hirm, et neist kahest liikmesriigist esimese lastekaitseasutus võtab talt lapse ära.

21 Neil asjaoludel otsustas Supreme Court (kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse nr 2201/2003 artikkel 15 on kohaldatav liikmesriigi kohaliku asutuse poolt esitatud avalik-õigusliku lastekaitset käsitleva taotluse suhtes, kui see, et pädevuse võtab mõne teise liikmesriigi kohus, tingib eraldi menetluse, mille algatab mõni muu asutus teise õiguse alusel ning arvatavasti, kui mitte tõenäoliselt, teistsuguste faktiliste asjaolude põhjal?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas ja kui, siis mil määral peaks kohus kaaluma artikli 15 alusel esitatud taotluse tõenäolist mõju asjaomaste isikute vaba liikumise õigusele, kui see taotlus rahuldatakse?

3. Kui määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõikes 1 osutatud „lapse parimad huvid“ on seotud üksnes otsusega kohtumenetluse koha kohta, siis milliseid asjaolusid võib kohus sellel teemal kaaluda, mida ei ole juba kaalutud küsimuse puhul, kas teises kohtus on „asja arutamiseks paremad võimalused“?

4. Kas kohus võib määruse nr 2201/2003 artikli 15 kohaldamisel võtta arvesse asjaomase liikmesriigi materiaalõigust, menetlusnorme või kohtupraktikat?

5. Mil määral peab siseriiklik kohus määruse nr 2201/2003 artikli 15 puhul võtma arvesse asja konkreetseid asjaolusid, nagu ema soov lahkuda oma kodumaa sotsiaalhoolekandeasutuste pädevuse alt ja sünnitada oma laps teises riigis, mille sotsiaalhoolekandesüsteemi ta peab soodsamaks?

6. Mida täpselt peab siseriiklik kohus kaaluma küsimuse lahendamisel, millises kohtus on asja arutamiseks paremad võimalused?“

Menetlus Euroopa Kohtus

22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on palunud menetleda asja Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklis 23a ja Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 107 ette nähtud eelotsuse kiirmenetluses.

23 Euroopa Kohus otsustas 14. augustil 2015 ettekandja-kohtuniku ettepanekul ja pärast kohtujuristi ärakuulamist jätta see taotlus rahuldamata, leides, et selle põhjenduseks esitatud asjaolud ei tõenda nimetatud menetluse kohaldamise õigustamiseks nõutavat kiireloomulisust.

24 Siiski otsustas ta menetleda kohtuasja eelisjärjekorras, vastavalt kodukorra artikli 53 lõikele 3.

Menetluse suulise osa uuendamise taotlused

25 Pärast kohtujuristi ettepaneku ärakuulamist 16. juunil 2016 esitasid amet ja Iirimaa taotlused, mis saabusid Euroopa Kohtu kantseleisse vastavalt 5. ja 19. augustil 2016 ning milles nad palusid teha määruse menetluse suulise osa uuendamiseks, tuginedes seejuures vajadusele selgitada põhikohtuasja menetluse raamistikku, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on seda esitanud.

26 Siinkohal näeb kodukorra artikkel 83 ette, et Euroopa Kohus võib igal ajal, olles kohtujuristi ära kuulanud, uuendada määrusega menetluse suulise osa, eelkõige kui ta leiab, et tal ei ole piisavalt teavet.

27 Käesoleval juhul leiab Euroopa Kohus, olles kohtujuristi ära kuulanud, et tal on piisavalt teavet, kuna vajalikud asjaolud on toimikus esitatud ning huvitatud isikud on saanud nende kohta oma seisukohti nii kirjalikult kui suuliselt esitada. Seetõttu puudub alus menetluse suulise osa uuendamiseks.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

28 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust, kas määruse nr 2201/2003 artiklit 15 tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav liikmesriigi pädeva asutuse poolt avaliku õiguse alusel esitatud lastekaitset käsitleva taotluse suhtes nagu see, mida käsitletakse põhikohtuasjas, kui pädevuse võtmine mõne teise liikmesriigi kohtu poolt tingib järgnevalt, et selle teise liikmesriigi asutus algatab oma siseriikliku õiguse alusel ja võimalik, et teistsuguste faktilise asjaolude põhjal esimeses liikmesriigis algatatud menetlusest eraldiseisva menetluse.

29 Kõigepealt tuleb märkida, et esiteks kuulub määruse nr 2201/2003 artikkel 15 määruse II peatüki 2. jakku, mis sätestab kohtualluvuse vanemliku vastutuse asjades, ning teiseks kehtestab see artikkel erinormi ja erandi üldise kohtualluvuse normi suhtes, mis on ette nähtud määruse artiklis 8 ja mille kohaselt on neis asjus kohtuasja sisuliseks arutamiseks pädevad lapse alalise elukoha liikmesriigi kohtud.

30 Arvestades määruse nr 2201/2003 II peatüki 2. jao ülesehitust ning artikli 15 kohta selles, tuleb leida, et selle artikli esemeline kohaldamisala on sama, mis kogu selle jao kohtualluvuse normidel, muu hulgas määruse artiklil 8 (vt selle kohta kohtuotsus, 19.11.2015, P, C-455/15 PPU, EU:C:2015:763, punkt 44).

31 Määruse nr 2201/2003 artikli 1 lõigete 1 ja 2 sõnastusest nähtub, et asjaomaseid kohtualluvuse norme kohaldatakse „tsiviilasjade suhtes“, mis käsitlevad vanemliku vastutuse tekkimist, teostamist, piiramist ja äravõtmist, nagu viimane on määruse artikli 2 punktis 7 määratletud.

32 Samas on Euroopa Kohus mitmel korral sedastanud, et määruses nr 2201/2003 vanemliku vastutuse valdkonnas ette nähtud kohtualluvuse norme tuleb tõlgendada määruse põhjendust 5 silmas pidades, mistõttu need normid on kohaldatavad vanemlikku vastutust käsitletavatele asjadele, mille ese on lapse kaitseks võetavad meetmed, kaasa arvatud juhul, kui neid käsitatakse liikmesriigi siseriikliku õiguse kohaselt avaliku õiguse valdkonda kuuluvana (vt selle kohta kohtuotsused, 27.11.2007, C, C-435/06, EU:C:2007:714, punktid 34 ja 50–51; 2.4.2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, punktid 24 ja 27–29, ning 26.4.2012, Health Service Executive, C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, punktid 60 ja 61).

33 Eeltoodust tuleneb, et määruse nr 2201/2003 artikkel 15 on kohaldatav taotluse suhtes, mille on liikmesriigi pädev asutus esitanud lastekaitse valdkonnas avaliku õiguse alusel ning mille ese on vanemlikku vastutust puudutavate meetmete võtmine.

34 Mis seejärel puutub küsimusse, kas määruse nr 2201/2003 artikkel 15 on kohaldatav juhul, kui muu liikmesriigi kohtu pädevuse võtmise korral on järgnevalt vaja, et nimetatud muu liikmesriigi asutus algataks siseriikliku õiguse alusel ja võimalik, et teistsuguste faktiliste asjaolude põhjal esimeses liikmesriigis algatatud menetlusest eraldiseisva menetluse, siis tuleb märkida, et kõnealuse artikli lõikest 1 nähtuvalt on pädevuse võtmise tingimuseks see, et kohtule on esitanud vastava taotluse kohtuasja pooled või esimese liikmesriigi pädev kohus.

35 Sellest artiklist ja määruse nr 2201/2003 muudest artiklitest ei nähtu aga, et kohtuasja poolte või üldjuhul pädeva liikmesriigi kohtu esitatud taotluse suhtes kehtib ka menetlusõiguslik tingimus, mis lisandub eelmises punktis käsitletud tingimusele.

36 Kuna siseriiklikku menetlusnormi, mille kohaselt muu liikmesriigi kohtu pädevuse võtmise korral on järgnevalt vaja, et nimetatud liikmesriigi asutus algataks siseriikliku õiguse alusel menetluse, mis on esimeses liikmesriigis algatatud menetlusest eraldiseisev, on siiski võimalik rakendada alles pärast seda kui üldjuhul pädev esimese liikmesriigi kohus on palunud kohtuasja üleviimist teise liikmesriigi kohtule määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõike 1 alusel ja selle teise liikmesriigi kohus on pädevuse võtnud vastavalt sama artikli lõikele 5, siis ei saa selline menetlusnorm nimetatud lahendite tegemist takistada.

37 Pealegi ei ole määruse nr 2201/2003 artikliga 15 vastuolus see, kui muu liikmesriigi asutuse algatatava eraldiseisva menetluse alusel võtab kõnealuse liikmesriigi kohus vastavalt olukorrale arvesse faktilisi asjaolusid, mis erinevad nendest, mida esialgu pädev kohus oleks saanud arvesse võtta. Selline võimalus on hoopis kõnealuse artikliga sätestatud kohtuasja üleviimise mehhanismi üks osa.

38 Eelnimetatud põhjendustel tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 2201/2003 artiklit 15 tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav liikmesriigi pädeva asutuse poolt avaliku õiguse alusel esitatud lastekaitset käsitleva taotluse korral nagu see, mida käsitletakse põhikohtuasjas, kui pädevuse võtmine mõne teise liikmesriigi kohtu poolt tingib järgnevalt, et selle teise liikmesriigi asutus algatab oma siseriikliku õiguse alusel ja võimalik, et teistsuguste faktilise asjaolude põhjal esimeses liikmesriigis algatatud menetlusest eraldiseisva menetluse.

Kolmas, neljas ja kuues küsimus

39 Kolmanda, neljanda ja kuuenda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust, kuidas tuleb tõlgendada ja kasutada määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõikes 1 sätestatud mõisteid: kohus, kus on asja arutamiseks „paremad võimalused“ ja „lapse parimad huvid“.

40 Määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõige 1 näeb ette, et selle liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, võivad, kui nad leiavad, et teise liikmesriigi kohtus, millega lapsel on eriline side, oleks asja või selle konkreetse osa arutamiseks paremad võimalused, ja kui see on lapse huvides, taotleda kohtuasja või selle konkreetse osa üleviimist nimetatud kohtusse.

41 Kuna mõisteid: kohus, kus on asja arutamiseks „paremad võimalused“ ja „lapse parimad huvid“ selle sätte tähenduses ei ole määruse nr 2201/2003 üheski muus sättes määratletud, tuleb neid tõlgendada vastavate mõistete konteksti ning määrusega taotletavaid eesmärke arvestades.

42 Kõigepealt tuleb märkida, et määruse nr 2201/2003 põhjendusest 12 nähtuvalt johtuvad määrusega vanemliku vastutuse valdkonnas kehtestatud kohtualluvuse alused lapse huvidest.

43 Nõue, mille kohaselt peab kohtuasja üleviimine muu liikmesriigi kohtusse olema lapse huvides, on ühelt poolt, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 70 sisuliselt märkis, selle juhtpõhimõtte väljendus, millest seadusandja määruse koostamisel juhindus, ja teiselt poolt peab nimetatud nõue struktureerima määruse rakendamist selle kohaldamisalasse kuuluvate vanemliku vastutuse asjades (vt selle kohta kohtuotsused, 11.7.2008, Rinau, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, punkt 51; 1.10.2014, E., C-436/13, EU:C:2014:2246, punkt 45, 12.11.2014, L, C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 48).

44 Siinkohal tuleb ka märkida, et lapse huvide arvestamise eesmärk määruse nr 2201/2003 raames on, nagu nähtub määruse põhjendusest 33, tagada lapse põhiõiguste kaitse (vt selle kohta kohtuotsused, 23.12.2009, Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punktid 53–55, ja 5.10.2010, McB., C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, punkt 60).

45 Selleks et vanemliku vastutuse valdkonnas tagada lapse huvide silmas pidamine määrusega nr 2201/2003 sätestatud kohtualluvuse normide rakendamisel, on liidu seadusandja kasutanud, nagu määruse põhjendusest 12 nähtub, läheduskriteeriumi.

46 Nimetatud kriteeriumi kohaselt on liikmesriikide kohtute pädevus vanemliku vastutuse valdkonnas vastavalt määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõikele 1 üldjuhul kindlaks määratud lapse alalise elukoha järgi kohtusse pöördumise ajal.

47 Määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõige 1 lubab aga kohtuasja üleviimist sellise liikmesriigi kohtule, mis erineb üldjuhul pädevast kohtust, kui esiteks vastab selline üleviimine määruse põhjendusest 13 nähtuvalt teatavatele konkreetsetele tingimustele, ja teiseks saab see leida aset üksnes erandkorras.

48 Seega kujutab määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõikes 1 ette nähtud kohtuasja muu liikmesriigi kohtusse üleviimise norm endast määruse artikli 8 lõikes 1 ette nähtud üldnormi suhtes erinormi ja erandit, mistõttu seda tuleb tõlgendada kitsalt (vt analoogia alusel kohtuotsused, 23.12.2009, Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punkt 38, ja 21.10.2015, Gogova, C-215/15, EU:C:2015:710, punkt 41).

49 Seda arvestades tuleb määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõiget 1 tõlgendada nii, et teatava liikmesriigi kohus, kes on vastava kohtuasja arutamiseks üldjuhul pädev, peab selleks, et taotleda kohtuasja üleviimist muu liikmesriigi kohtusse, suutma ümber lükata tugevat eeldust selle kasuks, et säilitada tuleb nimetatud määrusele vastav tema enda pädevus, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 90.

50 Täpsemini tuleb esiteks meenutada, et määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõike 1 alusel tohib liikmesriigi kohus viia vanemliku vastutuse asja üle üksnes sellise liikmesriigi kohtusse, millega on lapsel „eriline side“.

51 Selle kindlakstegemiseks, kas vastavas asjas on eriline side olemas, tuleb võtta aluseks asjaolud, mis on ammendavalt loetletud määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõike 3 punktides a–e. Sellest järeldub, et üleviimise võimalus on juba esialgu välistatud kohtuasjade puhul, milles need asjaolud puuduvad.

52 Tuleb nentida, et need asjaolud annavad kõik – kui mitte otsesõnu, siis vähemalt kaudselt – tunnistust kohtuasjaga puudutatava lapse läheduse kohta muu liikmesriigiga kui see, mille kohtu pädevus asja arutada põhineb määruse artikli 8 lõikel 1.

53 Kaks esimest asjaolu puudutavad olukorda, kus teine asjaomane liikmesriik on saanud lapse alaliseks elukohaks kas enne või pärast üldjuhul pädevasse kohtusse pöördumist. Kolmas asjaolu on seotud lapse kodakondsusega. Neljanda asjaolu tähenduses tuleneb asjaomastes vaidlustes lapse lähedus teise liikmesriigiga talle seal kuuluvast varast. Viienda asjaolu mõttes tuleneb lähedus seosest, mis lapsel on tema lähedaste vahendusel vastava liikmesriigiga.

54 Nimetatud asjaolusid arvestades tuleb nentida, et määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõike 1 kohaldamisel teatavale asjale peab pädev kohus võrdlema „üldise“ läheduse sideme määra ja tugevust, mis seob kohust määruse artikli 8 lõike 1 alusel lapsega, „erilise“ läheduse sideme määra ja tugevusega, mida kinnitavad üks või mitu määruse artikli 15 lõikes 3 loetletud asjaolu, mis vastaval juhul esinevad lapse ja teatava teise liikmesriigi vahel.

55 Sellise määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõikes 1 toodud „erilise sideme“ olemasolu, mis kohtuasja asjaolusid arvestades on asjakohane, lapse ja teise liimesriigi vahel ei mõjuta tingimata iseenesest küsimust, kas teise liikmesriigi kohtus on „asja arutamiseks [pädevast kohtust] paremad võimalused“ selle sätte tähenduses, ega ka seda küsimust, mida tuleb esitada eelmisele küsimusele antud jaatava vastuse korral, nimelt kas kohtuasja üleviimine teisele kohtule on lapse huvides.

56 Seetõttu tuleb pädeval kohtul teha teiseks ka kindlaks, kas liikmesriigis, millega lapsel on eriline side, on olemas kohus, kus on asja arutamiseks paremad võimalused.

57 Siinkohal peab pädev kohus tegema kindlaks, kas kohtuasja teise kohtusse üleviimine annab last puudutava otsuse tegemiseks tema enda menetlusse jätmise võimalusega võrreldes tegeliku ja konkreetse lisaväärtuse. Sellega seoses võib ta muude asjaolude hulgas arvestada vastava teise liikmesriigi menetlusnormidega nagu asja läbivaatamiseks vajalike tõendite kogumisele kohaldatavad normid. Pädev kohus ei tohiks aga võtta sellise hinnangu andmisel arvesse vastava teise liikmesriigi materiaalõigust, mida kohaldab viimati nimetatud liikmesriigi kohus seejärel juhul, kui asi antakse talle üle. Selline arvessevõtmine oleks vastuolus määruse nr 2201/2003 aluseks olevate liikmesriikide vahelise vastastikuse usalduse põhimõtte ning kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttega (vt selle kohta kohtuotsused, 23.12.2009, Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punkt 45, ja 15.7.2010, Purrucker, C-256/09, EU:C:2010:437, punktid 70 ja 71).

58 Kolmandaks ja viimasena tuleb märkida, et nõue, mille kohaselt üleviimine peab olema lapse huvides, tähendab, et pädev kohus teeb kindlaks, et kohtuasja konkreetseid asjaolusid arvestades ei kaasne kohtuasja kavatsetava üleviimisega teise liikmesriigi kohtusse ohtu, et lapse olukorda võidakse kahjustada.

59 Selleks peab pädev kohus hindama võimalikku negatiivset mõju, mida asja üleviimine võib lapse lähedus-, perekondlikele ja sotsiaalsetele suhetele või lapse sisulisele olukorrale tekitada.

60 Nimetatud kontekstis võib pädev kohus määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõike 1 alusel ka otsustada taotleda mitte kogu kohtuasja, vaid selle ühe konkreetse osa üleviimist, kui selle osa asjaolud seda õigustavad. Selline võimalus tuleb kõne alla eeskätt juhul, kui lähedusside teise liikmesriigiga ei puuduta otseselt last ennast, vaid üht vanemliku vastutuse kandjat määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõike 3 punktis d nimetatud põhjusel.

61 Eeltoodud põhjendustel tuleb kolmandale, neljandale ja kuuendale küsimusele vastata, et määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et:

— selle hindamiseks, kas sellise teise liikmesriigi kohtul, kellega lapsel on eriline side, on asja arutamiseks paremad võimalused, peab liikmesriigi pädev kohus tegema kindlaks, et kohtuasja üleviimine sellisesse kohtusse annab asja läbivaatamiseks tegeliku ja konkreetse lisaväärtuse, arvestades eelkõige teises liikmesriigis kohaldatavaid menetlusnorme;

— selle hindamiseks, et üleviimine on lapse huvides, peab liikmesriigi pädev kohus tegema eelkõige kindlaks, et üleviimisega ei kaasne ohtu, et lapse olukorda võidakse kahjustada.

Teine ja viies küsimus

62 Sisuliselt palub eelotsusetaotluse esitanud kohus teise ja viienda küsimusega selgitada, kas määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et teatava liikmesriigi pädev kohus peab vastava vanemliku vastutuse asjas kõnealuse sätte rakendamisel võtma asja üleviimise kaalumisel arvesse üleviimise mõju vastavate isikute vaba liikumise õigusele, või põhjust, miks asjaomase lapse ema kasutas enne seda, kui pöörduti pädeva kohtu poole, seda õigust.

63 Tuleb märkida, et nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 42 märgitud, johtuvad määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõikes 1 ette nähtud norm, nagu ka muud selles määruses vanemliku vastutuse valdkonnas ette nähtud kohtualluvuse normid lapse huvidest, ning konkreetsel juhul tuleb selle kindlakstegemisel, kas kohtuasja üleviimine on lapse huvides, eelkõige kontrollida, nagu käesoleva kohtuasja punktis 58 märgitud, et üleviimine ei saa kahjustada lapse olukorda.

64 Sellest tuleneb, et asja võimaliku üleviimisega kaasnev kahjustav mõju lapse õigusele vabalt liikuda kuulub asjaolude hulka, mida tuleb määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõike 1 rakendamisel arvestada.

65 Asjaolusid, mis puudutavad muid võimalikke asjaga seotud isikuid, ei ole põhimõtteliselt alust arvesse võtta, välja arvatud siis, kui need on asjakohased ka last kahjustava mõju hindamisel.

66 Seetõttu ei saa pädev kohus võtta arvesse üleviimise võimalikku mõju muude isikute, sealhulgas lapse ema õigusele vabalt liikuda, niivõrd, kuivõrd see ei kahjusta lapse olukorda. Sama kehtib põhjuse kohta, miks lapse ema kasutas enne seda, kui pöörduti pädeva kohtu poole, oma vaba liikumise õigust.

67 Sellest tuleneb, et teisele ja viiendale küsimusele tuleb vastata, et määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et teatava liikmesriigi pädev kohus ei pea vastavas vanemliku vastutuse asjas kõnealuse sätte rakendamisel võtma asja üleviimise kaalumisel arvesse üleviimise mõju vastavate isikute vaba liikumise õigusele, või põhjust, miks asjaomase lapse ema kasutas enne seda, kui pöörduti pädeva kohtu poole, seda õigust, välja arvatud siis, kui need kaalutlused võivad kahjustada lapse olukorda.

Kohtukulud

68 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. **Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003 (mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000) artiklit 15 tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav liikmesriigi pädeva asutuse poolt avaliku õiguse alusel esitatud lastekaitset käsitleva taotluse korral nagu see, mida käsitletakse põhikohtuasjas, kui pädevuse võtmine mõne teise liikmesriigi kohtu poolt tingib järgnevalt, et selle teise liikmesriigi asutus algatab oma siseriikliku õiguse alusel ja võimalik, et teistsuguste faktilise asjaolude põhjal esimeses liikmesriigis algatatud menetlusest eraldiseisva menetluse.**

2. **Määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et:**

   — **selle hindamiseks, kas sellise teise liikmesriigi kohtul, kellega lapsel on eriline side, on asja arutamiseks paremad võimalused, peab liikmesriigi pädev kohus tegema kindlaks, et kohtuasja üleviimine sellisesse kohtusse annab asja läbivaatamiseks tegeliku ja konkreetse lisaväärtuse, arvestades eelkõige teises liikmesriigis kohaldatavaid menetlusnorme;**

   — **selle hindamiseks, et üleviimine on lapse huvides, peab liikmesriigi pädev kohus tegema eelkõige kindlaks, et üleviimisega ei kaasne ohtu, et lapse olukorda võidakse kahjustada.**

3. **Määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et teatava liikmesriigi pädev kohus ei pea vastavas vanemliku vastutuse asjas kõnealuse sätte rakendamisel võtma asja üleviimise kaalumisel arvesse üleviimise mõju vastavate isikute vaba liikumise õigusele, või põhjust, miks asjaomase lapse ema kasutas enne seda, kui pöörduti pädeva kohtu poole, seda õigust, välja arvatud siis, kui need kaalutlused võivad kahjustada lapse olukorda.**

Allkirjad